

"Loan Mät Nhung" Nguyán Tháy Long viät bài này năm 2005 , ông ta chäa bao giä ra khäi Viät Nam. (ông sinh ngày 9 tháng 8 năm 1938 täi Hà Näi, mät ngày 03 tháng 9 năm 2009 täi Sài Gòn).

Läi säp đän ngày 30 tháng Tư , trên đät näc täi nhà cäm quyän phát đäng ì xäo kä niäm ngày "chiän thäng vĩ đäi, giäi phóng miän Nam, thäng nhät đät näc." Täc đä tháng träc, ngày nào ngäi ta cũng nhäc đän chiän thäng äy cäa dân täc, phäng vän nhäng täng lãnh chä huy trän đánh vä chiän läc, chiän thuät, nhäng chiän sĩ anh hùng, tät cä đäu đäc đäa lên báo đài, cä nhäng trang web bay đi khäp thä giäi. Buäi sáng täi đäy säm nghe đài näc ngoài, chäng träng Viät ngä, nhäng bä phá sóng nhiäu quá, nghe câu đäc câu không. Cũng ngày äy cäng đäng ngäi Viät trên khäp thä giäi làm kä niäm, nhäng giäi bäng nhiäu cách khác nhau, Ngày Quäc Hän, Tháng 4 Đen hay gì đä còn tùy.

Cũng ä trên đài Á Châu Tä Do täi nghe cuäc phäng vän mät đäo diän träng ngäi Viät Nam ä näc ngoài, làm mät cuän phim vä ngày bäi trän 30 tháng Tư läy tên là ngày giä. Anh và các bän anh thiäu thän rät nhiäu tä liäu vä ngày hôm äy, nhäng chäp vá và läy kä niäm cäa nhäng ngäi län chäng kiän vào thäi äy räi cũng xong. Bäi täi ngày anh ra đi, räi Viät Nam anh còn quá trä, tuäi đầu khoäng 13 hay 14 chi đä, nhät là anh không có kinh nghiäm tham gia vào cuäc bäi trän äy.

Ngäi đäo diän thanh niên này còn có tham väng làm cuän phim khác näa sau khi chä đä Viät

Ngày 30 Tháng T

Tác Giả: Nguyán Tháy Long
Thứ Ba, 01 Tháng 5 Năm 2012 22:35

Nam Cäng Hoä xäp đä, vä nhäng träi tù khä sai mà ngä i ta gäi là träi cäi täo. Tôi hy väng anh ta và nhóm cäa anh có tâm huyät thì cũng xong, có thä thành công. Viät Nam trong cuäc chiän väa qua có rät nhiäu tä liäu quý giá, tôi đã đäc xem mät cuän phim do Mä sän xuät läy tên là Träi và Đät. Cuän phim đã nói lên đäc thân phän Viät Nam giäa các thä läc, thân phän con ngä i Viät Nam đáng thäng.

Tôi là mät ngä i Viät Nam, säng và län lên, träng thành trong thäi buäi äy, thäi buäi đau thäng nhät cäa đät näc, nay läi säng suät 29 năm trong chä đä, säp säa 30 năm, chäa mät län bäng täng, vì không ra näc ngoài, hay đi đâu xa khäi Viät Nam. Tôi là dân bäi trän äi Viät Nam.

Tôi không có gì ca täng vä ngày 30 tháng T äy, nhiäu đau thäng hän thì có, gia đình tôi ly tán cũng vào ngày äy. Đän anh cäa tôi nhà văn Chu Tä, chä nhiäm nhät báo SäNG bä giät chät vì đän pháo kích lúc 10 giä sáng ngày 30 tháng T ä năm 1975, trên chiäc täu di tän mäi chäy thoát ra đäc đän cäa biän Cän Giä.

Hàng năm tôi chúng tôi làm giä anh Chu Tä vào ngày đó, sau này không biät vì lý do gì, đäi sang ngày âm läch là ngày 19 tháng ba (trùng väi ngày 30-4-1975). Có phäi vì ngä i ta đang än ào làm lä kä niäm chiän thäng mà mình läi làm giä, than khóc và täng nhä đän ngä i đã chät là chäng quá không, vì väy gia đình ông Chu Tä mäi đäi ngày giä cho yên. Tôi cũng không bä mät buäi giä nào cäa ông Chu Tä, dù có đäi ngày, nhäng dù làm vào ngày nào anh em chúng tôi ngä i väi nhau, nhäc läi và nói vä nhäng kä niäm là ngày 30 tháng T ä năm 1975, gia chä tä chäc giä ông Chu Tä cũng không có ý kiän gì, buäi giä äy anh em chúng tôi tä do hoàn toàn. Nhäng buäi giä ông Chu Tä sau này väng bóng đän nhäng ngä i anh em thân thiät cäa ông, ngä i thì äm đau bänh hoän đi không näi, ngä i thì đã “đäo chäi tiên cänh” khäi “cäi täm” đäy đau thäng này. Nhä Tú Käu, nhä nhà văn Mäc Thu, nhä ông Khai Trí Nguyän Hùng Träng, vì ông mäi qua đäi.

Nhà báo Phan Nghä ä buäi giä nào còn oang oang kä läi kä niäm väi chä nhiäm Chu Tä, nay cũng đã väng bóng anh. Mät đän em thân thiät nhä Đông con tuäi còn rät trä cũng không còn näa. Nhäng buäi giä vän đäng đäo, tôi thäy có nhäng anh em tän näc ngoài trä vä, nhäng Viät kiäu đó ra đi do vät biên hay diän HO, nhäng điän thä tä khäp näi trên thä giäi vä cho gia đình con cái ông Chu Tä đä täng nhä ông.

Tôi đã qua 29 län kä niäm vä ngày 30 tháng T ä trên đät näc “Xã Häi Chä Nghäa VN,” kä ra thêm mät nhäng không thä không kä. Tôi kiêu hän nói räng tôi là mät trong nhäng nhän chäng

Tôi ch s, tôi v a là nhà văn nhà báo, nói có nh n xét, dù r ng cái nh n xét c a riêng mình, nh ng đúng v m t ng i c m bút thì ph i công b ng và chính xác, tôi ph c v cho ngh p và lý t ng c a nhà văn nhà báo chân chính, không ph c v ho c làm b i bút cho t ch c hay đ ng phái nào đó.

Đ i v i tôi thì ngày 30 tháng 10 nào tôi cũng bu n, m t ng i Vi t Nam đang s ng trên quê h ng mình, tôi t h i, đ c c ch ng ki n nh ng giây phút l ch s tr ng đ i, đ t n c Vi t Nam th ng nh t quang vinh nh th mà bu n sao?

Sau đ t lùa nh ng sĩ quan quân đ i Vi t Nam C ng Hoà b i tr n đi h c t p c i t o, đ n l t v n ngh sĩ ch đ cũ, và các v ch c s c tôn giáo vào nh ng tr i t p trung dài dài t B c chí Nam. Các ông cai ng c, cai tù đ c g i là qu n giáo, cán b d y b o, giáo đ c cho các ph m nhân l m đ ng l c l i hi u bi t đ ng l i c a đ ng, c a cách m ng, và không ai có án rõ ràng, khi đ c tha v ph m nhân đ c phát cho cái gi y ra tr i. Đ c qua gi y này h m i té ng a ra, lúc y m i bi t t i danh c a mình và th i gian h c t p c i t o là bao nhiêu năm, bao nhiêu tháng có khi còn b ăn gian. Còn ng i l i đ c nhà tr i nói l p l ng ch ng nào “h c t p t” thì v . Có ng i ph i t trong tù vài ch c năm vì b nhà n c cho r ng h ch a đ c t t. Tôi không hi u ng i ta d a vào tiêu chu n nào g i là t t và x u đ giam gi ng i vài ch c năm nh v y, v i l i k t án th t m h .

Tôi b b t nóng ngoài đ ng, không b li t vào hàng ngũ văn ngh sĩ ph i h c t p c i t o, mà v i m t t i danh khác, t ch c ph n đ ng, m t t i r t đ ch t. Kh n n n cho cái thân tôi, th i ch đ cũ đi lính binh nhì không xong, mà nay l i là ng i t ch c ch huy m t trung đoàn, có tên trung đoàn Quy t Th ng trong h s ph n đ ng c a tôi. Tôi b tra t n, b đánh và nh ng ng i tra t n tôi ngày nào cũng b t tôi ph i khai ra cái trung đoàn Quy t Th ng này ở đâu! Vì b ng nhiên mình l i mang m t t i danh “oai” nh th , m t trung đoàn tr ng, nên tôi cũng ph i ph i c i ra n c m t sau nh ng tr n đòn tra t n th a ch t thi u s ng.

Tôi cũng không bi t ng i ta phong cho tôi, ch c gì, c p b c nào, t ng hay tá trong trung đoàn mà tôi b đ ng vào hàng “ch x .” M t trung đoàn không có quân s , không doanh tr i, không có c chi n khu kháng chi n. B n l y cung c a tôi b b d dang, không có tôi ký tên nh n t i. May quá th là tôi thoát ch t, tôi đã th y nhi u ng i b ch t, b mang ra x b n vì nh ng t i danh bá v y. Tôi nói v i b n bè đ ng tù:

- Dù tao có là th ng nhà văn nhà báo ngu đ t cũng không bao gi đ t cái tên trung đoàn Quy t Th ng cho t ch c quân s c a tao, v a quê v a th i. Ai cũng bi t các kh u hi u quy t th ng,

Ngày 30 Tháng 11

Tác Giả: Nguyán Tháy Long
Thứ Ba, 01 Tháng 5 Năm 2012 22:35

Quyát chián, quyát tá, quyát sinh là sán phám cáa các anh Viát Minh, các anh đã xài mòn teo ra rái, tá thái kháng chián đánh đái thác dân Pháp kia, rái đán thái cháng Mác u nác xài lái, nay không biát dùng làm gì náa thì gán đái cho tao. Tao biát ngay các anh đác lám, lái mát trò cháp má buác tái cho ngá i khác đá mang ra xá theo luát ráng.

Tôi lánh đánh qua nhiáu nhà giam á thành phá, rái mái bá đáa lên trái hác táp trên ráng, an tâm hác táp cái táo á nái đáó, bao giá hác táp tát thì đáó cá vá xum háp vái gia đánh. Nhà nác, nhà cám quyán nói nhá thá. Chúng tôi ngác ngoái sáng trong lao đáng khá sai, nhiáu anh em kiát lác gác xuáng bá xác trong các trái tù. Thân phán chúng tôi nhá nháng nô lá trong phim Tán Tháy Hoàng xây Ván Lý Tráng Thành hay nháng nô lá xây Kim Tá Tháp Ai Cáp.

Nhiáu lán lao đáng cuác đát trúng mìn ngoài bãi lao đáng, mìn ná tháng vong vô khái ngá i, nháng đáó cá giái thích là mìn đáó là cáa Má Ngáy gài lái đá giát nhân dân. Bá giá chúng tôi có chát có tháng vong thì cũng chá là “gáy ông đáp láng ông” thôi. Chúng tôi nhiáu lán đá nghá vái ban quán giáo xin đáó cá tá gá mìn đá khái gây hái cho phám nhân, nháng đáó cá lánh đáo trái “nhân đáo” tá chái, vì sá mát thì giá lao đáng sán xuát kiám ra cáa cái cho đát nác chúng ta còn ngháu. Đái nghĩa đáa tù chát kín nháng má hoang cáa anh em chúng tôi. Sáng đái lao đáng, chiáu vá nhìn mát trái gác bóng trên sán núi Cháa Chan mái biát mình còn sáng, mong sám có ngày ra xum háp vái gia đánh.

Tôi không nhá rõ là mình ăn đán máy cái ngày ká niám 30 tháng 11 trong trái cái táo, vì táng bá bát lên bát xuáng, nhá bát cóc bá đáa, tha rái lái bá bát lái. Ngoài cái tái phán đáng, tôi còn tái phán quác bá quê háng mà trán đái, tác là tái vát biên mà không thoát. Phái chi ngày đáó tôi trán thoát, thì bá giá đáó cá nhà nác á u ái gái là Viát kiáu khác ruát ngàn đám đáó cá phép trá vá thăm quê háng, đáó cá nâng nhá nâng tráng, háng nhá háng hoa. Máy anh Viát cáng táng đánh đám bá tù, táng kát tái tôi là Viát gian sángát ngáo khuyên tôi nên hòa háp hòa giái, quên đá chuyán cũ, đóng góp tát cá nháng gì tôi đáng có đá giúp cho đát nác quê háng Viát Nam mà các anh đáng cai trá. Tôi đã tháy nháng cuác tiáp đáón long tráng, nháng Viát kiáu trá vá thăm quê háng đáó cá dián kián nháng lánh đáo trong nác và há đáó cá huy cháng, và đáó cá ca táng vì nháng đóng góp cáa há đã đáó cá truyán thanh truyán hình đi kháp mái nái. Há thành ngá i yêu nác, có án cháa ý yêu và áng há đáng CS cám quyán.

Trong trái hác táp, ngày 30 tháng 11 mái năm đáó cá tá chác xám tá lám, mà anh em chúng tôi gái là ngày “đát phim.” Tá ba giá sáng mát sá trái viên có tay nghá trong viác náu náng đã đáó cá đái u lên nhà báp đá thác tát heo má bò làm đá ăn, thái cá cám náa, háng cám pháng phát kháp trái làm các trái viên chúng tôi tánh cáng, dù là háng gáo mác, không phái gáo Nàng Háng chá Đáu. Nháng háng vá âm thanh háp đán đáó làm chúng tôi trán nên háo hác, vì chúng tôi là nháng ká tháng xuyên ăn đái mác rách, cá năm chá ăn khoai ăn sán có biát cám

thịt là gì đâu, số c lao động bở vớt kiết tởng ngày, nay có cơm thì mừng quá. Bao nhiêu năm qua chúng tôi sống trong mọt miến Nam trù phú lúa thóc không bao giờ thiếu, người nông dân chỉ trồng mọt mùa cũng ăn đủ cả năm. Mà nay phải thêm và nhọc cơm, trồng tởng cũng không ra đủ cả bát cơm nó thế nào? Tôi nói có quá không? Nghe số thịt là vầy.

Ngày hôm nay chúng tôi đủ c ngho lao động và sang ngày hôm sau là ngày quoc tở lao động 1-5, vớ chỉ là hai ngày đủ c ăn đủ c chớ trong vòng rào giầy thép gai. Chúng tôi đủ c nghe chính trị viên c&a ban qu&n giáo gi&ng gi&i cho nghe ngày chớ n th&ng 30 tháng 10. Nghe chớ là chuy&n nác đ& đ&u v&t, chúng tôi chớ nghĩ đ&n k& ni&m cũ c&a chúng tôi vào ngày nay. Bu&i tr&a c&ng ngàn người tù chúng tôi - m&i người đ&c ăn mọt chén cơm, mọt mi&ng thịt heo hay thịt bò chỉ đó b&ng ngón tay, chan tí nác x&t cho m&n mi&ng. Lòng l&n - ti&t canh - thịt ngon mi&ng n&c mang lên nhà khung cho ban giám hi&u và th& tr&ng đ&n v& x&i, u&ng ráu hút thu&c. Lòng nhân đ&o c&a đ&ng vô biên, không thế nói hết đ&c.

Vớ phía các c&i tở viên chúng tôi thì sao, cũng chia ra m&y phe trong cu&c ăn u&ng nay, không phải tranh nhau ăn, mà cách ăn u&ng cũng khác l&. Có phe còn n&ng lòng vớ chớ đ& cũ mà anh đã ph&c v&, nay trở thành b&i tởng trong ngày 30 tháng 10, nh&t đ&nh không ăn đ& ăn c&a “k& thù” ban phát mà ăn gì đó vớ i mu&i. Phe th& hai l&y đ& thăm nuôi c&a mình ra m&i anh em ăn s&ch. Phe th& ba ăn ráo nghe gì đ&c ban phát vớ i lý lu&n: “Ta ăn thế này là c&a ta làm ra, chớng ăn chớ c th&ng nào hết, g&o này chính ta làm ta c&y c&y, thế này cũng chính chúng ta chăn nuôi, không ăn là đ&i. Ăn b&m, ăn trên x&ng máu chúng ta là nghe th&ng cai tù chớ không phải chúng ta. Lý lu&n nào cũng đúng c&, không ai đ&ng ch&m tở i ai.

Anh chán đ&i người quay mọt vào tởng “di&n bích” hết ngày 30 tháng 10 là chuy&n c&a anh. Tở do c&a m&i cá nhân đ&c tôn trọng tuy&t đ&i, nên cu&c ăn u&ng nay cũng di&n ra êm th&m, không phải tinh thần xô thế m& cãi nhau như m& bò ở các đình làng nhà quê. Dù sao tôi cũng n& ph&c các anh c&i tở ch&u ăn cơm mu&i l&m, các anh còn có liêm s& và sĩ khí c&a mọt chí&n sĩ, tôi không thế đánh giá thái đ& nay là sai hay đúng.

Tôi l&i nghĩ đ&n nghe anh hùng trong s& sách, đ&n mọt Hoàng Di&u, tu&n ti&t theo thành Thăng Long khi quân Pháp đánh B&c k& l&n thế nh&t. Mọt Nguy&n Tri Ph&ng không ch&u cho k& thù bu&c v&t th&ng khi Pháp đánh B&c k& l&n thế hai. Mọt Võ Tánh ch&t c&i tở thi&u khi b&i tr&n. Mọt Tr&n Bình Tr&ng th& làm qu& nác Nam h&n làm v&ng đ&t B&c.

Trong đ&i làm báo c&a mình, trong tr&n chí&n cu&i cùng ngày 30 tháng 10, tôi đã th&y nghe người lính Nh&y Dù tr&i Hoàng Hoa Th&m ở ngã tở B&y Hi&n ôm nhau cho n& l&u đ&n đ& cùng

chết bên nhau, sau khi có lệnh đưa hàng vũ khí lên cáa táng Dáng Văn Minh. Và sau đó nháu táng tá cáa chá đá Cáng Hoá mián Nam tá sát khi nghe lệnh đưa hàng cáa “táng tháng” tám quyán.

Tôi chác chán ráng sá sách có ghi lái, dù ráng chá đá y thua trán và bá bơi nhá suát bao nhiêu năm trái, bá vụ cáo là có bao nhiêu tái lái vái “nhân dân.” Chính sá không thuán á trong tay ká chián tháng, mà á trong lòng mái ngá i trên đát nác này, không thá bóp méo, không thá nhá các đát sét muán nán hình gì theo ý há. Còn nháng tháng binh cáa chá đá Cáng Hoá sau khi bái trán ngày 30 tháng 10 năm 1975 thì sao? Tôi đã tháy há bá đái ra khái quân y vián Cáng Hoá chiáu ngày 30 tháng 10 lách sá y. Anh mù cáng anh quá. Anh đá ruát ván vai anh cát tay. Há đi hàng hàng láp láp suát mát quáng đáng dài, đau tháng lám, tiác ráng không mát pháng viên nháp á nhá cáng ngoài nào cháp đác mát tám hình. Cái máy hình cáa tôi cháp đác máy tám thì bá đáp bá tan nát, suát náa thì tôi nguy hiám đán tính máng vì nháng ká trá cá theo đám ăán tàn, hoác nháng tên láu manh mà xã hái nào cũng có, mà hái y chúng tôi gái cái đám y là cách máng 30, nghĩa là mái gia nháp cách máng vào ngày 30 tháng 10 năm 1975. Há đang khao khát láp công đá tìm cho mình mát chá đáng, hoác đác mát tí ân huá bá thí.

Tôi đã trái qua hai mái chín cái ngày 30 tháng 10, chá còn ít ngày náa thì tròn 30 cái ngày ká niám. Sao trong đáu tôi lán quán hoài vá nháng ká niám đau tháng y. Nháng ngá i tháng binh cáa chá đá Cáng Hoá sau khi bị đái ra khái quân y vián Cáng Hoá. Há đi vá đáu? Mát tôi nhìn tháy có nháng ngá i tháng binh kiát lác, kiát sác ngã ngay trên đáng đi, trên lái cáng ra vào quân y vián và tôi đã nhìn tháy nháng giát nác mát uát hán còn đáng trên đái mát cáa nháng ngá i tháng binh này. Trong ngàn ván con ngá i y trên đát nác VNCH thá nào không có ká sáng sót, tôi cũng đã tháy anh mù đát anh quá hát rong ngoài đáng, xin đáng tián bá thí cáa đáng bào. Há bá quên láng đã ba chác năm nay, nên có sá công báng cho ngá i chát thì cũng nên lo cho ngá i còn sáng, há cũng đã hy sinh mát phán thân thá trong cuác chián nái da xáo thát này. Ngá i ta đang nói tái chuyán phác hái Nghĩa Trang Quân Đái á trên Biên Hòa.

Không biát chuyán này rái sá đi đán đáu. Tôi là ngá i sáng á Sài Gòn đã gán 30 năm, nghe tin áy tôi đã mong muán đác thăm nghĩa trang quân đái xáa vì có ngá i thân đã chán xác á đó. Nháng theo tôi biát đáu phái ai cũng đác tá do ra vào đá táng niám ngá i đã chát, ý nguyán cáa tôi không đác cháp nhán. Ngá i ta nói phác hái nghĩa trang quân đái chá đá cũ, phác hái thá nào tôi không biát, tôi thác mác trong viác làm áy há có phác hái phát táng Tiác Tháng bá giát đá trác cáng nghĩa trang quân đái tá ba chác năm trác không. Sau 30-4-1975 hàng loát táng đái bá giát xáp, và nay nghĩa trang sá đá tên gì cho phái đáo làm ngá i, má má còn không. Tôi nghe mát mát cũng nháu lám, náu còn thì là nháng nám má hoang, ká nám đái đát kia là ká có tái, không ai đác quyán thăm viáng vì thăm viáng là bá “váng miáng.” Tôi chá mong muán đác đán đáy, tháp lên mát nén nhang táng niám, dù má má cáa nháng ngá i chián sĩ Viát Nam Cáng Hoá có còn hay đã mát. Tôi cho chuyán làm áy hay lái háa hán áy là phiáu, cháng có gì xát cá.

Tôi đi mua phở Hòa, mua đi mua phở rồi đi mua củi ở chợ Pasteur trong thành phố Sài Gòn, tôi thấy ông gắp mua anh bán báo, cầm hai tay, hai tay cầm đó để ráp hai tay sắt inox có kẹp, thao tác rất gọn gàng, anh kẹp nhúng tờ báo đưa cho khách hàng hoặc nhúng tờ báo, tôi đi mua bán báo. Không biết anh bán báo đó đã bao nhiêu năm.

Một hôm anh mời tôi mua báo. Tôi lấy tờ báo ra biểu anh, vậy sáng nay tôi đã mua báo ở sạp báo gần nhà. Anh ta nhìn tôi khi lấy tờ báo:

- Không, cảm ơn ông tôi không thể nhận được.

- Vậy tôi mua báo. Tôi hỏi anh.

- Vâng ông chọn tờ nào?

Tôi chọn tờ đi mua tờ trong xấp báo mà anh ta ôm trên ngực, tôi đưa tờ báo cho anh ta, nói:

- Thôi anh khỏi phải trả tiền.

- Vâng cảm ơn ông.

Tôi nhìn kỹ anh ta hỏi, tôi hỏi thăm về hai tay anh. Anh ta nói:

- Tôi không bán tại nhà mà là thợ rèn binh chế ở Công Hoà

- Anh thu&c binh ch&ng nào h&i tr& c? Tôi h&i ti&p.

Anh ta không tr& i v& binh ch&ng c&a anh ch& nói:

- H&i đó tôi b& th&ng c&t c& hai tay & m&t tr&n Bình Long, chính quy&n cũ làm cho tôi hai cánh tay này và t&p cho tôi cách x& d&ng. G&n ba ch&c năm nay tôi đi bán báo đ& sinh s&ng.

Vì lý do gì đó anh không nh&c tên binh ch&ng c&a mình. Nh&ng khi tôi nói tên c&a v& t&ng ch& huy m&t tr&n, m&t anh ng&i sáng. Tôi không ng& đã m&y ch&c năm qua anh không quên và dành cho c&p ch& huy mình s& tôn kính chân thành. Tôi ng&ng m& anh là ng& i d&ng c&m, li&m s& t& cách đ&n vi&c ph&i ki&m s&ng, làm m&t con ng& i. Đó là đ&i u hi&m có, ít có ai s&ng trong đ&t n& c Xã H&i Ch& Nghĩa dám bi&u i& cái tinh th&n qu&t c&ng &y. Có ngài Vi&t ki&u ngày x&a t&ng gi& nh&ng ch&c v& quan tr&ng, t&ng là “c&u” này “c&u” kia, ngày “đ&t phim” ch&y có c&, b& đ&ng đ&i b& c&a ch&y l&y ng& i, nay v& thăm quê h&ng phát bi&u linh tinh ch& ra cái gi&ng ôn gì, so ra t& cách c&a ngài v&i anh chàng th&ng binh này, cách xa m&t tr&i m&t v&c, th&t là quá chán. Tôi nói v&i anh:

- Anh r&t can đ&m, tôi ng&ng m& anh.

- Có gì đâu, tôi còn thua ông t&ng ch& huy chúng tôi. Anh c& i nh&n nh&n.

Tôi nghĩ đ&n t&ng Lê Văn H&ng, t&ng t& th& Bình Long Anh Dũng, ng& i không tr&n ch&y mà t& sát nh& m&t s& t&ng lãnh khác c&a ch& đ& C&ng Hoà ngày 30 tháng T, sau khi “t&ng th&ng” Đ&ng Văn Minh đ&u hàng vô đ&i u ki&n.

Báo đài ngày nào cũng có bài ca t&ng v& ngày l&ch s& 30 tháng T, ngày chi&n th&ng vĩ đ&i c&a dân t&c, ngày ch&m đ&t chi&n tranh, th&ng nh&t đ&t n& c. Đoàn quân chi&n th&ng kéo quân vào thành ph& đ& c s& đón ti&p n&ng nhi&t c&a nhân dân thành ph&, cùng n&i đ&y v&i cách m&ng, bao nhiêu ng& i ra ph&t c& chào đón đoàn quân. M&t ho&t c&nh mà tôi, m&t phóng viên chi&n tr&ng đã h&t th&i, ghi nh&n đ& c đúng ngày hôm đó:

Cuộc chiến tranh nhanh quá, nhanh đến nỗi dân Sài Gòn phải ngơ ngàng. Không ai không chờ đợi thoát theo những chuyến đi thì đi ra để xem đoàn quân chiến tranh đi dép, đi mũ cối hay mũ tai bèo vào thành phố. Có những xác người dân hoặc lính chiến cũ chôn ở đâu đó thu nhặt còn sót lại những góc chiến tranh, trên những quân trang quân dụng ném đi trên đường đi, các vũ khí của chiến tranh.

Những con người đang đứng ngơ ngác ngơ ngàng ở đó, bắt nhét vào tay những lá cờ giấy, và anh "cách mạng" đeo súng mang băng tay để mặt gồ gồ mặt nhẵn nhẵn không biết tình hình vậy cả chào đón các anh bộ đội về thành phố. Tôi thấy mặt người đàn ông cũng bắt nhét vào tay mặt lá cờ, mặt anh mang băng để đeo súng ra huých vào sườn người đàn ông đó mặt cái. Ông ta có lẽ hiểu ý liền nhảy chồm lên phớt cả lia lịa, mồm la hoan hô liên tục. Thế cũng là quá đủ, tôi lao vào đám đông kiếm người thân, người tung hô những người khờ khạo chiến tranh, người ngơ ngác nhìn người đứng nhìn. Họ không chịu tin vào sự thật là Sài Gòn bắt đầu thất thủ.